

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНЬСЬКОГО»
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ
ТА МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІВДЕННО-УКРАЇНСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ПІВДЕННО- УКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

14-15 грудня, 2022 р.

м. Одеса

***Всеукраїнська науково-практична
конференція
студентів та молодих вчених
із міжнародною участю***

Програма та матеріали виступів учасників

***ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ
НАУКОВІ СТУДІЇ***

2. Гендерна нерівність в Україні // режим доступу: https://www.wiki.uk-ua.nina.az/%D0%93%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0_%D0%BD%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96.html. (Дата звернення 11.10.2022).
3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) (електронний ресурс) Документ 994_001-11, чинний, поточна редакція — Ратифікація від 20.06.2022 // веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (Дата звернення: 10.11.2022).
4. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. К., 2014. 65 с.
5. Словська І. «Гендерна рівність» звучить як утопія? // Науковий існик Національної академії внутрішніх справ. 2021. № 2 (119). С. 107 – 112.

*Негрій Ольга, аспірантка 1 року навчання,
денної форми навчання, ОПП Дошкільна освіта,
спеціальність 012 «Дошкільна освіта»
Науковий керівник: **Ляпунова Валентина,**
доктор педагогічних наук, професор кафедри
дошкільна освіта і соціальна робота
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь, Україна*

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ БАТЬКІВ ДІТЕЙ РАНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

На етапі радикальних перетворень сучасного українського суспільства значно підвищується роль родини, як першого для дитини життєвого осередку, природного середовища її первинної соціалізації, засобу трансляції найважливіших соціальних та сімейних цінностей. У світлі цього в провідних нормативних документах (Конвенція про права дитини (1989), Всесвітня декларація «Про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей» (1990), Конституція України (1996), «Сімейний кодекс України» (2014), Закон України «Про охорону дитинства» (2001), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2012-2022 роки (2013), Концепція розвитку дітей раннього і дошкільного віку (2020), Державний стандарт дошкільної освіти України (БКДО, 2021), Національна докрина розвитку освіти, програми «Впевнений старт», «Діти України», «Дитина», «Дитина і довкілля», «Дитина у дошкільні роки», «Освіта», «Україна XXI століття», «Українське дошкілля», «Соняшник», «Стежина», «Малятко», «Я у Світі», тощо) підкреслюється, що кожна дитина

має право на належне родинне виховання та забезпечення оптимальних умов, як важливого базису повноцінного розвитку та формування особистості майбутнього громадянина з раннього віку. У Конституції України також наголошується, що «родина, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою» [1; 3; 4; 6].

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять ідеї філософії (О. Арнольд, Е. Баллер, В. Біблер, М. Каган, Л. Коган) та освіти про солідарну відповідальність педагогів та батьків за результат позитивного розвитку дітей дошкільного віку (В. Андрущенко, І. Бех, І. Зязюн, О. Кононко, В. Краєвський, В. Кремень, С. Сисоєва); особистісно зорієнтованого (Г. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, С. Подмазін, В. Сластьонін, І. Якиманська), діяльнісного (Л. Виготський, В. Зінченко, О. Леонтєв, Т. Піроженко), компетентнісного (Є. Зеєр, О. Кононко, О. Овчарук, А. Маркова, О. Пометун, Г. Селевко, А. Хуторський); діалогічного підходів (А. Богущ, Н. Гавриш, І. Луценко, Т. Піроженко).

Питання реалізації традицій сімейного виховання знайшли відображення в наукових доробках зарубіжних та вітчизняних вчених. Так, у працях французьких (Ж. Кандау, Ж. Ланкю, Ж. Пуйон, П. Рікер та ін.) та українських (В. Бочелюк, В. Вашкевич та ін.) науковців представлено визначення поняття «традиції». У науковій літературі французькими (Ф. Ар'єс, А. Ейгер, П. Іблова, Ф. де Санглі, К. Мартан та ін.) та вітчизняними (О. Савчук, М. Стельмахович та ін.) авторами наведено характеристику родини як соціального феномена. Суть, функції та призначення родинного виховання висвітлено в публікаціях французьких (А. Бод'є, Ю. Десме, П. Дюрнінг та ін.) та українських (Н. Волкова, Т. Завгородня, О. Пермякова та ін.) науковців.

Деякі аспекти родинного виховання розкрито в дисертаційних працях, присвячених висвітленню історико-педагогічного аспекту родинного виховання у Великій Британії (О. Демченко), Іспанії (З. Янішевська), Німеччині (Г. Чирікова), аналізу родинного виховання в Україні (Шкофа Касім А.), народно-педагогічних традицій виховання у Франції (Т. Швець).

Проблему формування особистості дитини раннього віку вивчали як видатні психологи минулих років (Б. Ананьєв, І. Бех, Л. Божовіч, П. Блонський, Л. Виготський, Д. Ельконін, В. Запорожець, П. Ковальський, Я. Коломинський, О. Леонтєв, А. Петровський, С. Рубінштейн), так і сучасні (Т. Дуткевич, В. Колюцький, І. Кулагіна, В. Мухіна, В. Поліщук).

Педагогічна культура – це частина загальної культури людини, що обумовлює ефективність процесу передавання культурної спадщини підростаючому поколінню шляхом навчання і виховання.

За своїм змістом і формами педагогічна культура представляє самостійний напрям розвитку практичної людської діяльності, що виконує у загальному контексті культури функцію збереження людського досвіду створенні предметів культури всьому їх розмаїтті. Педагогічна культура сукупністю штучних за природою, людських за походженням, соціальних за призначенням,

різноманітних за формою способом здійснення, об'єктивованих самій людині практик навчання виховання, у яких відтворено спосіб наслідування збереження людського досвіду з виготовлення, використання та оцінювання в умовах соціальної взаємодії предметів культури. За своїм змістом походженням педагогічна культура відображає акумулює увесь різноманітний соціальний досвід навчання виховання. набутий різних сферах людського буття, різних формах його організації на різних етапах розвитку соціальності самої людини людства вцілому.

Педагогічна культура батьків – це комплексне динамічне явище, що виступає як складова загальної культури суб'єктів (матері і батька, або осіб які їх замінюють), які здійснюють передавання дитині культурної спадщини в сімейних умовах.

Формування педагогічна культура батьків дітей раннього віку (від одного до трьох років), складається з певних логічно завершених частин, а саме: педагогічна культура батьків та діти раннього дошкільного віку. Перша частина формування є головною та відображає загальний зміст, друга частина – вказує на специфічність конкретність першої.

В історичному аспекті, проводилося багато досліджень стосовно порушеної проблеми, так складові педагогічної культури батьків досліджували Т. Алексеєнко, Т. Бахуташвілі, І. Гребенніков, А. Кокоєва, К. Наседкіна, О. Нестєрова, В. Постовий, Є. Сорокіна, С. Щєрбакова та ін. Проте в поглядах науковців спостерігаються певні розбіжності щодо загального розумінні змісту педагогічної культури батьків.

Формування педагогічної культури батьків дітей раннього дошкільного віку є актуальною проблемою сімейного виховання, яка висвітлена в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних науковців. Організаційно-методичні засади педагогічної просвіти та самоосвіти батьків розкрито в низці робіт – Т. Воликової, М. Демидова, Р. Капралової, О.Тихонова [2, с. 10].

Якщо брати до уваги дослідження проведені І. Гребенніковим, то структура педагогічної культури представлена трьома компонентами: конструктивного (визначення мети й підбір програми, форм та методів виховання), організаційного (передбачає організацію життя та занять дітей) комунікативного (встановлення та взаємовідносин між батьками, дітьми та членами родини) компонентів.

В ході наукового дослідження, було визначено, що педагогічна культура батьків є складним багатокомпонентним явищем і характеризується наявністю певних компонентів. Проте, вважаємо, що педагогічна культура батьків дітей раннього дошкільного віку складається з комунікативного, пізнавального та рефлексивного компонентів, у яких відбувається віддзеркалення накопиченого батьками виховного досвіду та його реалізація у повсякденному спілкуванні дитиною.

Важливо пам'ятати, що дитина – це цілісна особистість, і її гармонійний розвиток залежить від можливості реалізувати увесь потенціал, що дала їй природа, тому роль батьків, є однією із ключових. Вони повинні розвивати та навчати дитину починаючи від моменту її народження. При цьому, якщо брати до уваги розвиток фізичної активності дитини, то на сам перед вона сприяє розвитку мислення і творчості; мотивація та емоції сприяють розвитку моторики; соціальні зв'язки і комунікація мотивують на взаємодію, мовлення, гру тощо. Тому виникає гостра потреба правильно використовувати ці ланцюжки взаємних впливів на певні уміння і навички, тому, що вони мають нескінченний вплив на розвиток дитини раннього віку [5, с. 3].

Ранній вік є унікальним і визначальним для подальшого розумового, фізичного, соціального, мовленнєвого, естетичного, морального, духовного й емоційного розвитку дитини. Це період становлення всіх функціональних систем, формування вищих кіркових функцій у результаті взаємодії дитини з навколишнім середовищем, що особливо інтенсивно відбувається в перші три роки життя дитини. В період від 1 року до 3 років, удосконалюються здібності мозку приймати сигнали із зовнішнього світу, переробляти і зберігати інформацію, формуються когнітивні процеси (сприйняття, наочно-дієве і наочно-образне мислення, пам'ять, увага, уява, відчуття) що створює базу для подальшого психічного розвитку дитини. Становлення особистості дитини раннього віку напряду залежить від дорослого, його дбайливого, уважного, терплячого й тактовного ставлення, від поваги до дитини з перших днів її життя, від змістовного й емоційно-теплого спілкування з нею [7, с. 48].

В сучасних умовах життя сім'я виступає важливим соціальним інститутом, який має вирішальне значення як для індивідуального життя людини, так і для соціального, економічного, фізичного, естетичного та культурного розвитку суспільства. Отже, стабільність держави та економічний розвиток суспільства значною мірою залежать від фізичного, емоційного і духовного здоров'я сім'ї, від ставлення держави до її проблем, інтересів і потреб. Саме сім'я закладає у дитини первинну систему соціальних настанов, сприяє засвоєнню правил життя у суспільстві, усвідомленню культурних цінностей суспільства й розумінню інших людей.

Логіка нашого дослідження вимагала визначення сутності сім'я. Далі, ми надаємо визначення поняття – сім'я:

Сім'я – це природне середовище первинної соціалізації дитини, джерело її матеріальної та емоційної підтримки, засіб збереження і передання культурних цінностей від покоління до покоління. Сім'я виступає не тільки вагомим чинником соціалізації підростаючого покоління, а й закладає основи світосприйняття, здійснює вплив на розвиток духовної культури особистості, її соціальну спрямованість і мотиви її поведінки [2, с. 58].

Також важливим, в ході дослідження було визначення поняття – стійкість сім'ї.

Стійкість сім'ї – це динамічна системна структура. Стійкість сім'ї = здатність сім'ї як функціональної системи долати значні життєві труднощі. З точки зору відносин стійкість передбачає першочергове значення взаємної підтримки в позитивній адаптації до скрутної ситуації.

Ключові концепції стійкості сімей:

1. Концепція стійкості сім'ї полягає у здатності сім'ї, як функціональної системи долати значні життєві труднощі.

2. Стрес-фактори, а також соціальні контексти впливають на всю сім'ю; у свою чергу, сімейні процеси сприяють адаптації всіх членів, відносин між ними та сім'ї, як єдиного цілого.

3. Висвітлюється широке застосування структури стійкості сім'ї у клінічному втручанні або втручанні на рівні громади.

Отже, резюмуємо вище зазначене, процес формування педагогічної культури батьків дітей раннього дошкільного віку має ґрунтуватися на принципах демократизації й гуманізації, покликаний зміцнити віру батьків у професійну компетентність вихователя, його вміння зрозуміти їх та допомогти у вирішенні конкретних ситуацій. У своїй педагогічній освіті батьки повинні побачити можливості розвитку, спілкування й спільної діяльності з дитиною, зробити свою педагогічну позицію більш стійкою.

Актуальність проблеми формування педагогічної культури батьків дітей раннього дошкільного віку зумовлена необхідністю подолання низки суперечностей, таких як:

- між зростанням потреб сучасного суспільства у формуванні педагогічної культури батьків дітей раннього дошкільного віку й недостатністю психолого-педагогічних напрацювань, інформаційно-просвітницької роботи з означеного питання;
- між доступом батьків до актуальних матеріалів у соціальних мережах, Інтернет-ресурсах, друкованих виданнях із питань виховання дітей раннього дошкільного віку та їхньою недостатньою педагогічною компетентністю, зокрема – готовністю оволодіти цією інформацією і розширити досвід упровадження кращих практик, форм, методів і прийомів сімейного виховання.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Деснова І. С. Формування педагогічної культури батьків дітей раннього віку в умовах дошкільного навчального закладу: дис. кандидата пед. наук : 13.00.08 / Деснова Ірина Сергіївна / Республіканський вищий навчальний заклад «Кримський гуманітарний університет». – Ялта, 2010. – 212 с.
3. Державна національна програма Освіта Україна XXI століття. – К., 1994. – 60 с.

4. Закон України «Про дошкільну освіту» (Відомості ВВР), № 49, ст.259) 2001. Т. 1.
[URL: http://kodeksy.com.ua/pro_osvitu.htm](http://kodeksy.com.ua/pro_osvitu.htm)
5. Посібник для спеціалістів і батьків / під ред. А. Кравцової, А. Кукурузи - К., 2015 – 78 с.
6. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Сімейна політика України - цілі та завдання»: Постанова Верховної Ради України від 08.12.2012 р. № 854. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/854-19>
7. Щербакова С. Н. Формирование психолого-педагогической культуры родителей : дисс. кандидата пед. наук : 13.00.01 / Щербакова Светлана Николаевна. – М., 1998. – 219 с.

*Світлицька Віолета, здобувачка
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
ОПП гуманітарні науки,
спеціальність 033 «Філософія»,
викладачка кафедри романо-германської
філології та методики викладання іноземних мов
Міжнародний гуманітарного університету, м. Одеса, Україна
Науковий керівник: **Петінова Оксана,**
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії, соціології та менеджменту
соціокультурної діяльності
Університет Ушинського, м. Одеса, Україна*

ЖІНОЧІ АРХЕТИПИ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК МЕНТАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНЦІВ

Дослідження народної ментальності є важливим етапом на шляху визначення і розуміння цінностей, норм поведінки і навіть планів на майбутнє цілої нації. Менталітет є певною сталою характеристикою культури народу, що несе на собі відбиток історичних традицій і світогляду. Микола Костомаров, Дмитро Чижевський, Євген Маланюк, Володимир Янів головними рисами українського національного характеру називали надзвичайну ліричність, емоційність, прагнення до свободи і пояснювали таку особливість міцним зв'язком українців з природою рідної землі. Отже, український кордоцентризм (сприйняття реальності «серцем») протягом тисячоліть співіснує з антеїзмом (нерозривний зв'язок з рідною землею і залежність від неї) [1], [2].